

MARGARET
ATWOOD

PRÍBEH
SLUŽOBNÍČKY

PRÍBEH SLUŽOBNÍČKY

MARGARET ATWOOD

PRÍBEH SLUŽOBNÍČKY

Z angličtiny preložil
MARIÁN GAZDÍK

slovar

Copyright © 1985 by O. W. Toad, Ltd.
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2018
Translation © Marián Gazdík 2001, 2018
Cover illustration & prelims © Noma Bar

ISBN 978-80-556-3183-7

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

*Venujem Mary Websterovej
a Perrymu Millerovi*

Keď Ráchel videla, že Jákobovi nerodí, žiarlila na svoju sestru a povedala Jákobovi: Daj mi deti; ak nie, zomriem.

Tu Jákob vzblýkol hnevom proti Ráchel a povedal: Či som ja namiesto Boha, ktorý ti odoprel plod života?

Ona odpovedala: Tu, hľa, je moja slúžka Bilha, vojdi k nej; nech porodí na mojich kolenách a tak sa aj ja dožijem z nej synov.

Genesis, 30, 1-3

Ale pokiaľ ide o mňa, po tom, ako som sa po mnoho rokov márne trápil hľadáním neplodných vizionárskych myšlienok a už som ani nedúfal v úspech, prišiel som našťastie na tento nápad...

Jonathan Swift: Skromný návrh

Na púšti nie je nijaká výstraha, ktorá by hovorila: Nejedz kamene.

Sufijské príslovie

I
NOC

PRVÁ KAPITOLA

S pali sme v niečom, čo predtým slúžilo ako telocvičňa. Na dlážke z nalakovaného dreva boli pokreslené čiary a kruhy, pretože sa tu pôvodne hrávali rôzne hry; obruče na basketbalové koše boli ešte vždy na svojom mieste, hoci sieťky na nich chýbali. Po obvode miestnosti sa tiahol balkón pre divákov a ja som mala nejasný pocit, že sem ako nejaký opar preniká pach potu zmiešaný so sladkastou vôňou žuvačiek a parfumu. Asi pochádzal od prizerajúcich sa dievčat, ako som ich vídala na obrázkoch – vo vlnených sukniach, neskôr v minisukniach, potom v nohaviciach a nakoniec s jednou náušnicou a s vlasmi našuchorenými dohora do zahrotených zelených prameňov. Usporadúvali sa tu tanečné zábavy, rozliehala sa hudba, neslýchané zvuky prechádzali z jedného štýlu do druhého, všetko podfarboval rytmus bicích nástrojov, jeho bezútešné kvílenie. Všade viseli girlandy krepových kvetín a čertíci z kartónu spolu s otáčajúcou sa diskogulou snežili na tanečníkov vločky svetla.

Miestnosť naplňala bývalá sexualita, osamelosť a očakávanie niečoho beztvareho a bezmenného. Pamätám si tú túžbu po niečom, čo sa ešte len malo stať a nikdy nebolo také ako ruky, ktoré sa nás vtedy a tam dotýkali v malých miestnostiach za telocvičňou alebo vonku na parkovisku či v klubovni s telkou, na ktorej sme vypli zvuk, takže ponad nadvihujúce sa telá prebleskovali len obrázky.

Túžili sme po budúcnosti. Ako sme len prišli k tej večnej nespokojnosti? Viselo to vo vzduchu; a ešte vždy to tam svietilo ako myšlienka, ktorá preletela hlavou, kým sme sa usilovali zaspáť na vojenských lôžkach rozostavaných do radov

s medzerami, aby sme sa nemohli rozprávať. Mali sme flanelové plachty, na akých kedysi spávali deti, a armádne prikrývky, tie staré, na ktorých sa ešte vždy dali čítať nápisy U. S. Úhľadne sme si zložili šaty na stoličky pri nohách postelí. Svetlá sa stlmili, ale úplne nezhasli. Teta Sára a Teta Elizabeth sa vydali na pochôdzku; mali elektrické biče na dobytok, ktoré im viseli na remienkoch kožených opaskov.

Nemali však žiadne zbrane, dokonca im ich ani nemohli zveriť. Zbrane boli určené strážam, špeciálne vybratým spomedzi Anjelov. Strážcovia nesmeli vojsť do budovy, iba ak by ich zavolali, a nám dovolili vyjsť iba v čase prechádzok, dvakrát denne vo dvojiciach okolo futbalového ihriska ohradeného plotom z ostnatého drôtu. Anjeli stáli za ohradou obrátení chrbtom k nám. Sršal z nich strach, ale aj niečo iné. Keby sa pozreli! Keby sme im mohli niečo povedať! Verili sme, že by medzi nami k niečomu došlo, dohodli by sme nejakú spoluprácu, nejaký obchod, veď ešte vždy sme mali svoje telá. O tom sme rojčievali.

Naučili sme sa šepkať skoro úplne nečujne. V polotme sme mohli vystrieť ruku k susednej posteli, keď sa Tety nepozerali, a dotknúť sa jedna druhej. Naučili sme sa čítať z pier, ako sme tak ležali na boku, a s hlavami položenými na poduškách sme sledovali jedna druhej pery. Takto sme si šepkali svoje mená, od postele k posteli:

Alma. Janine. Dolores. Moira. June.

II
NÁKUPY

DRUHÁ KAPITOLA

S tolička, stolík, lampa. Hore na bielom strope štukový ornament v tvare venca a v jeho strede ohraničený prázdny priestor – ako miesto na tvári, na ktorej sa vylúplo oko. Určite tu kedysi bol luster. Odstránili všetko, na čo ste si mohli priviazať povraz.

Okno, dve biele záclony. Pod oknom malá stolička s vankúšikom. Keď je okno pootvorené – otvára sa len čiastočne – vzduch môže prúdiť dnu a hýbať záclonami. Môžem sedieť na stoličke alebo na parapetnej doske, so zloženými rukami, a hľadiť na to všetko. Cez okno svieti slnko a svetlo dopadá na drevenú podlahu z úzkych líšt, starostlivo vyleštených. Cítim leštidlo na dlážku. Na podlahe je koberček, oválny, uháčkovaný z handár.

Takýto štýl sa im páči: ľudové umenie, archaické, aké vytvárali ženy vo voľnom čase z vecí, ktoré sa už nedali na nič použiť. Návrat k tradičným hodnotám. Nepletvaj ničím, nechci nič. Ja nemám čím plytvať. Prečo teda niečo chcem?

Na stene nad stoličkou visí obraz, je zarámovaný, ale bez skla: reprodukcia kvetín, modré kosatce, akvarel. Kvety sú zatiaľ ešte povolené. Rozmýšľam nad tým, či má každý z nás rovnakú reprodukciu, rovnakú stoličku, rovnaké biele záclony. Vládne dodávky?

Berte to tak, akoby ste boli v armáde, hovorievala nám Teta Lýdia.

Posteľ. Pre jedného, matrac polotvrдый, zakrytý chlpatou bielou prikrývkou. Na posteli sa nič okrem spánku neodohráva; len spánok alebo bdenie. Snažím sa príliš nerozmýšľať. Ako s inými vecami, momentálne aj s myslením treba zaobchádzať

sporovlivo. Je veľa toho, o čom sa neoplatí rozmýšľať. Myslenie môže ohroziť vaše šance a mojím cieľom je vydržať. Viem, prečo na akvarelovom obraze s modrými kosatcami nie je sklo, prečo sa okno otvára len čiastočne a prečo je sklo v ňom nerozbitné. Oni sa neboja úteku. Nedostali by sme sa ďaleko. Sú to iné úteky, tie, ktoré môžete zorganizovať sami v sebe, ak máte niečo ostré.

Dobre. Okrem týchto detailov všetko pripomína izbu pre návštevníkov vo vysokoškolskom internáte, pre menej vzácných hostí, prípadne izbu v penzióne za dávnych čias, pre dámy v obmedzených podmienkach. Teraz sme to my. Podmienky sú obmedzené pre tie z nás, ktoré ešte vždy majú nejaké podmienky.

Ale stolička, slnečné svetlo, kvetiny: na to sa nedá zabudnúť. Som živá, žijem, dýcham, vystieram ruku, roztváram náruč slnečnému svetlu. To, kde sa nachádzam, nie je väzenie, ale privilegované miesto, ako povedala Teta Lýdia, ktorá sa zamilovala do slov buď – alebo.

Zvoní zvonec, ktorý odmeriava čas. Čas sa tu meria zvoncami ako voľakedy v ženských kláštoroch. Ako v kláštore, aj tu je málo zrkadiel.

Vstávam zo stoličky, vystavujem slnečnému svetlu nohy v červených topánkach na nízkych podpätkoch, ktoré majú šetriť chrbticu – nie sú práve vhodné na tancovanie. Červené rukavice ležia na posteli. Zdvihnem ich, navlečiem si ich na ruky, prst po prste. Všetko okrem krídel okolo mojej tváre je červené: farba krvi, ktorá nás definuje. Sukňa siaha až po členky, je ťažká, naberaná až po ploché sedielko, ktoré sa dvíha k prsiam, rukávy sú tiež naberané. Aj biele krídla predstavujú predpísanú časť odevu; zabraňujú nám vidieť, ale ani nás nemajú vidieť. Nikdy som nevyzerala dobre v červenom, nie je to moja farba. Zdvihnem nákupný košík, prevesím si ho cez ruku.

Dvere do izby – nie do *mojej* izby, odmietam povedať *mojej*, nie sú zamknuté. Vlastne sa ani nedajú poriadne zavrieť. Idem

von na vyleštenú chodbu, kde sa v strede nachádza behúň, taký staroružový. Ako chodník v lese, ako koberec pre kráľovských hostí mi ukazuje cestu.

Koberec sa skrúca a vinie nadol po predných schodoch a ja splývam s ním, jedna ruka na zábradlí, ktoré bolo voľakedy stromom; zábradlie pochádza z iného storočia a je príjemne hladko vyleštené. Neskoroviktóriánsky rodinný dom postavili pre veľkú bohatú rodinu. Na chodbe vidno pondusovky, pociťovo merajú vymedzený čas. Za dverami je predná obývačka, ktorej pastelové odtiene a nenápadné symboly pripomínajú niečo materinské. V obývačke nikdy nesedím, len stojím alebo kľáčim. Na konci chodby nad vchodovými dverami žiari vejárovitý svetlík z farebného skla: kvetiny – červené a modré.

Zostáva zrkadlo na stene haly. Ak obrátim hlavu tak, že biele krídla ohraničujúce moju tvár mi dovoľia naň pozrieť, vidím ho, keď schádzam dole schodmi: veľké okrúhle vypuklé zrkadlo pripomínajúce rybie oko, seba v ňom vnímam ako rozmazaný tieň, akúsi paródiu na niečo, nejakú rozprávkovú bytosť v červenom plášti, klesajúcu až po bod ľahostajnosti, ktorá sa rovná nebezpečenstvu. Sestra v krvi zmočená.

Dole pri schodoch stojí stojan na klobúky a dáždniky, je z ohýbaného dreva, s dlhými ohnutými vešiakmi jemne vyrezávanými do podoby háku, pripomína otvárajúci sa vejár paprade. Visí na ňom niekoľko dáždnikov: čierny pre Veliteľa, modrý pre Veliteľovu Manželku; jeden je určený mne, ten červený. Nechávam červený dáždnik na svojom mieste, lebo z okna vidím, že je snečný deň. Rozmýšľam, či Veliteľova Manželka je, alebo nie je v obývačke. Nie vždy tam sedí. Niekedy ju počujem, ako prechádza sem a tam, krok ťažký, potom zasa ľahký, vzápätí vystriedaný jemným zvukom dotyku jej paličky so staroružovým kobercom.

Prechádzam po chodbe okolo dverí do obývačky a do jedálne, otvorím dvere na konci haly a prejdem do kuchyne. Tu už necítim leštidlo na nábytok. Vidím Ritu, stojí pri kuchynskom

stole pokrytom ošúchaným bielym emailom. Má na sebe odev typický pre Marty, tmavozelený, podobný chirurgickému plášťu z minulosti. Jej odev sa vzhľadom veľmi podobá môjmu – je dlhý a všetko zahaľuje, ale dopĺňa ho zástera až po prsia a chýbajú mu biele krídla a závoj. Keď ide von, Marta si nasadí závoj, ale nikto sa nestará, či uvidí jej tvár. Rukávy má vyhrnuté až po lakte, odhaľujú jej hnedé ruky. Miesi cesto na chlieb, robí bochníky a nakoniec ich premiesi a vytvaruje.

Rita ma zazrie a kývne mi, ťažko povedať, či na pozdrav, alebo je to len prejav uvedomenia si mojej prítomnosti, utrie si zamúčené ruky do zástery a šmátra v kuchynskej zásuvke po knižke s lístkami. Zamračená odtrhne tri lístky a podá mi ich. Mohla by vyzeráť milo, keby sa usmievala. Ale jej zamračený pohľad je neosobný: červeným odevom Služobníčky priam pohŕda, ako aj tým, čo ten odev predstavuje. Možno si myslí, že som nákazlivá ako nejaká choroba alebo akási podoba nešťastia.

Niekedy počúvam za zavretými dvermi, čo by som predtým nikdy neurobila. Nepočúvam dlho, lebo nechcem, aby ma prichytili. Ale raz som začula Ritu, ako hovorí Core, že by sa nikdy tak neponížila.

Nikto ťa o to nežiada, povedala Cora. Napokon – čo by si v takom prípade mohla robiť?

Ísť do Kolónií, povedala Rita. Majú na výber.

S Neženami, umierať od hladu a bohvie čo ešte? odpovedala jej Cora. Ani za svet.

Lúpali hrach; dokonca aj cez skoro úplne zavreté dvere som počula cinkot tvrdých hráškov, ako padali do kovovej misky. Počula som Ritu, ako zahundrala alebo si vzdychla, či už na protest, alebo súhlasne.

Aj tak to robia pre nás všetky, povedala Cora, alebo sa to aspoň tak hovorí. Kebych nemala podviazané vaječníky, bola bych to ja – kebych mala o takých desať rokov menej. Neni to také zlé. Neni to zrovna makačka.

Radšej ona než ja, poznamenala Rita a ja som otvorila dvere. Ich tváre boli tvármi žien, ktoré o vás hovoria za vaším

chrbtom a myslia si, že ste ich počuli: v pomykove, ale aj trochu vzdorovité, akoby mali na to právo. Toho dňa sa Cora správala ku mne oveľa vládnejšie ako zvyčajne, zato Rita sa tváрила ešte nevládnejšie.

Dnes by som tu, teda v kuchyni, rada zostala napriek Ritinej uzavretej tvári a zovretým perám. Mohla by prísť Cora z nejakej inej izby v dome, doniesla by fľašu s citrónovým olejom a prachovku, Rita by urobila kávu – v domoch Veliťelov ešte vždy majú pravú kávu – a sedeli by sme pri Ritinom kuchynskom stole, ktorý nie je Ritin o nič viac ako môj stôl mojím, a rozprávali by sme sa o boľáčkách a boliestkach, chorobách, o našich nohách, chrbtach, o všetkých možných podobách utrpenia, ktoré nám naše telá spôsobujú ako nejaké nevychované deti. Navzájom by sme si prikyvovali hlavami, akoby sme interpunkčnými znamienkami oddeľovali naše hlasy, čo by znamenalo áno, dobre to poznáme. Povedali by sme si o liekoch na tieto problémy a snažili by sme sa predstihnúť jedna druhú vo vyratúvaní našich telesných trápení; nevtieravo by sme sa sťažovali, naše hlasy by boli jemné, v molovej tónine a clivé ako holuby na odkvapovom žľabe. *Viem, čo máš na mysli*, vraveli by sme. Alebo by sme povedali čudnú frázu, ktorú ešte vždy môžete počuť od starších ľudí: *Viem, odkiaľ prichádzaš*, akoby bol sám hlas pútnikom, ktorý prichádza zo vzdialeného kraja. A on by aj prichádzal, a on aj prichádza.

Ako som len nenávidela také táranie. Teraz po ňom túžim. Bolo to aspoň niečo. Aspoň nejaká konverzácia.

Alebo by sme klebetili. Marty poznajú rôzne veci, hovoria o nich medzi sebou, odovzdávajú si neoficiálne správy od domu k domu. Určite počúvajú ako ja za dverami a vidia všeličo, dokonca aj s odvráteným pohľadom. Niekedy som ich pri tom prichytila, zachytila som kúsky ich súkromných rozhovorov. *Mŕtve, narodilo sa*. Alebo: *Pichla ju pletacou ihlicou priamo do brucha*. *Žiarlivosť, určite to bola žiarlivosť, čo ju zožierala*. Alebo vzrušene: *Vypila čistiadlo na záchody*. *Akoby*